

wonderlijke zoektocht in historie

De restauratie van het Amsterdamse bioscooptheater Tuschinski is bijna voltooid. De door de jaren heen overgeschilderde muurschilderingen werden door medewerkers van Rescura samen met enkele stagiaires vakkundig blootgelegd en met de nog aanwezige schilderingen gere restaureerd en geretoucheerd: een zoektocht in de historie.

Een van de achttien door Pieter den Besten geschilderde vrouwen (1931).

Opnieuw hebben de vaklieden van Rescura te Den Haag een prestatie van formaat geleverd. Dit in restauratieschildertechnieken gespecialiseerde bedrijf heeft onder leiding van directeur Teun Bleijenberg al meerdere malen bewezen een artistieke en doorslaggevende bijdrage te kunnen leveren bij het restaureren van historische bouwwerken. Naast diverse kerken werd het Amsterdamse Concertgebouw in oude luister hersteld door medewerking van Rescura. Dat dit bedrijf werd gevraagd voor de restauratie van het uitbundig gedecoreerde Amsterdamse Tuschinski theater was daarom niet verwonderlijk.

Onder leiding van architect Kees Doornenbal, mededirecteur van het in restauratie gespecialiseerde bureau Rappange & Partners Architecten te Amsterdam en Den Haag, wordt sinds ruim een jaar gewerkt aan de ingrijpende restauratie van dit bioscooptheater in het hartje van Amsterdam. Vlak voor de voltooiing is, al te zien dat het theater een ware facelift heeft ondergaan, met behoud van het luxueuze en comfortabele interieur.

Verscheidenheid

Het Tuschinski theater is een historisch bouwwerk, dat volgens architect Doornenbal niet onder één bepaalde stijl is, onder te brengen. "Bij de schilderingen en het overige interieur zijn elementen aan te wijzen van zowel de Amsterdamse School als van Jugendstil en Art Déco. Een prachtige verscheidenheid, die dit theater juist zo boeiend maakt. Zo vallen de schitterende door Jaap Gidding geschilderde decoratieve versieringen in de hal van het theater door het pauwenmotief en de zwerige lijnen onder de Jugendstil. Diverse kunstenaars hebben ieder in hun eigen stijl en hebben op verschillende tijden versieringen aangebracht. Al de schil-

deringen die van 1921 tot 1936 zijn aangebracht, beschouwen we als origineel." Tijdens de bouw van het theater, dat in 1921 werd geopend, werden de wanden en plafonds overdadig voorzien van decoratieve schilderingen. Al bij het tienjarig bestaan van het theater gaf de bouwer Abraham Tuschinski echter opdracht om een aantal decoratieve schilderingen over te schilderen of te overspannen met stof. Ook werden in 1931 nieuwe schilderingen aangebracht, bijvoorbeeld de decoratieve 'vrouwen' op de wanden onder en langs het plafond door Pieter den Besten. Deze figuren en andere decoratieve schilderingen verdwenen echter bij latere opknappingen doordat ze werden overgeschilderd. Anderzijds werden in de loop der jaren weer nieuwe schilderingen aangebracht.

Eindeloos krabben

Lopend door de donkere, soms mysterieuze gangen van het theater vertelt Doornenbal enthousiast over het onderzoek, de genomen beslissingen en de uiteindelijke restauratie. "Samen met de vaklieden van Rescura hebben we de toestand van de nog aanwezige schilderingen en de ondergronden daarvan vastgesteld. Ook hebben we onderzocht welke decoratieve versieringen nog onder de later aangebrachte verflagen aanwezig waren. Het was een wonderlijke zoektocht in de historie."

Een resultaat van de zoektocht is de vondst van de door Pieter den Besten geschilderde vrouwenfiguren op de rondgang hoog boven de grote zaal. "Door bijzonder voorzichtig en eindeloos te krabben met lancetmesjes kwamen de uit geometrische figuren opgebouwde vrouwenafbeeldingen weer te voorschijn. Op andere plaatsen ontdekten we na het wegkrabben van de diverse verflagen fraaie

decoraties die bij de nog aanwezige versieringen passen."

In opdracht van de Rijksdienst heeft restauratieatelier Limburg bovendien wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de verschillende aanwezige lagen en de gebruikte kleuropigmenten. Hierbij werden heel voorzichtig venstertjes in de lagen gemaakt waarin minuscule en exact de lagen uit 1921, 1931, 1936 en later aangebrachte lagen werden blootgelegd. Tevens heeft kunsthistorica Jesse Goossen aan de hand van nog aanwezige authentieke geschriften en foto's van het theater geprobeerd de juiste historische gegevens vast te leggen.

Plafond

Al ruim een jaar zijn twintig vaklieden van Rescura onder de artistieke en technische leiding van Bert Strik bezig om het theater weer in de oude luister te herstellen. Zij worden bijgestaan door stagiaires van de drie vakmats' en Sint Lucas, Nimeto en Cibap. Het werk betrof de ene keer het schoonmaken en retoucheren van de aan-

wezige originele, decoratieve schilderingen. In enkele gevallen is ervoor gekozen de laatst aangebrachte versieringen schoon te maken en te retoucheren, zonder te weten wat er op de onderliggende lagen is afgebeeld. Waar de onderliggende schilderingen wel zijn blootgelegd, werden met veel engelengeduld de lagen waarmee was overgeschilderd voorzichtig weggekrabd.

Anders was het met de door architect Willem Kromhout ontworpen decoratieve versieringen op het immense plafond van de grote zaal. Het uit de fraaie rondingen en gewelven bestaande plafond was door scheurvorming zwaar aangetast en moest

volledig worden vernieuwd. Met behulp van pleistergaastruiken brachten de stukadoors van Bleijenberg Stucadoors (het zusterbedrijf van Rescura) een geheel nieuwe pleisterlaag aan. Daarvoor hadden de decorateurs van Rescura de aanwezige decoratieve versieringen handmatig vrijgelegd en overgenomen op calqueerpapier. "Dit was een grote zoektocht die zes maanden in beslag nam", zegt artistiek leider Strik. "Elk detail hebben we onderzocht en vele malen gecontroleerd."

De overgenomen decoratieve versieringen werden later weer volgens de bekende Rescura-methode op het plafond aangebracht. Deze methode bestaat eruit dat de

Het statige Tuschinski Theater in de Amsterdamse Reguliersbreestraat.

Tuschinski, film- en wereldtheaterpaleis

Als een statige oude dame is het Tuschinski Theater sinds de opening op 28 oktober 1921 een opvallende verschijning in de drukke Reguliersbreestraat te Amsterdam. Ruim 80 jaar geleden gaf 'showman' Abraham Tuschinski opdracht voor de bouw. Deze perfectionist had al twee omvangrijke en rijkelijk gedecoreerde bioscooptheaters in Rotterdam gebouwd. In Amsterdam moest een wereldtheaterpaleis verrijzen.

Architect H.L. de Jong kreeg de opdracht een ontwerp te maken voor een bioscooptheater met twee grote balkons die plaats moesten bieden aan zestienhonderd personen. De ontwerptekeningen van De Jong vormden de basis voor het pontificale filmpaleis. Bij de inrichting werd niet op een dubbeltje gekeken. Het mooiste was nog niet goed genoeg: tropische houtsoorten, zwaar brons, fraai marmer, geslepen glas en fraaie luxe tapijten.

Inmiddels is filmproducent Pathé eigenaar van het monumentale theater waar variété-acts en bekende cabaretvoorstellingen plaatsvonden, concerten werden gegeven en vele films hun Nederlandse, Europese of wereldpremière beleefden.

overgenomen schilderingen nauwkeurig worden gefotografeerd en met behulp van de scanner en computer digitaal worden opgeslagen. Op deze wijze kunnen de versieringen zonnig gemakkelijk worden bijgewerkt en aangevuld. Van de versieringen kunnen met een computergestuurde snijplotter en plakfolie sjablonen worden gemaakt. Hiermee kunnen de decoratieve schilderingen, waarvan sommigen meer dan zes meter lang, opnieuw op de ondergrond worden aangebracht.

Stagiaires

Tijdens de rondgang zijn op verschillende plaatsen de vaklieden c.q. kunstenaars